

кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права
Волинського національного університету імені Лесі Українки

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ В КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Європейський вибір об'єктивно вимагає від України виважених і послідовних кроків щодо гармонізації національного законодавства із законодавством Європейського Союзу (ЄС), країн-членів, які входять до його складу. Тому у нормотворчій діяльності держави з'явився такий напрямок, як адаптація (лат. *adaptatio*-приспосовую). З цією метою 14 вересня 2000р. був прийнятий Указ Президента України «Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу» [1]. Програма стала головним виразником загальної стратегії держави на шляху наближення України до ЄС за всіма напрямками співробітництва, в т.ч. і у кримінально-виконавчій сфері. Отже цей процес є порівняно керованим і передбачуваним.

Метою даного дослідження є порівняльно-правовий аналіз стану перебудови кримінально-виконавчого процесу України відповідно до європейських стандартів, розкриття, з точки зору порівняльного правознавства, сутності загального підходу до проблеми сучасної вітчизняної юридичної науки.

Таким чином, стосовно нашого дослідження порівнянню підлягають регіональні міжнародні стандарти загального характеру, які розроблялись та приймались на Європейському контексті під егідою Ради Європи, зокрема: Європейська конвенція з прав людини – Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950р. (з протоколами); Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню 1987р. (з протоколами); Європейські пенітенціарні правила (1987р.) [2, 62-167], з іншого боку, норми та джерела вітчизняного кримінально-виконавчого права. Серед них – найголовніші: Конституція України – Основний Закон України (1996р.); Кримінально-виконавчий кодекс України

(КВК України, 2003р.); Закон України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» (2005р.) [2, 203-264] і ін.

Україна ратифікувала основні міжнародні нормативні акти, погоджуючись, таким чином, з формулюванням їх вимог та критеріїв, яким повинні відповідати умови тримання засуджених у будь-яких установах. Серед них: встановлення низки мінімальних стандартів для всіх тих аспектів управління в'язницями, які є суттєво важливими для забезпечення людських умов утримання та належного поводження із в'язнями в сучасних та прогресивних системах; заохочення адміністрації в'язниць до розвитку політики, стилю та практики управління на основі сучасних принципів забезпечення законності, справедливості, демократизму і гуманізму; розвиток у персоналу в'язниць професійних навичок, що віддзеркалюють важливі соціальні та моральні якості його роботи, та створення умов, за яких цей персонал міг би найефективніше виконувати свою роботу в інтересах всього суспільства, в'язнів, що знаходяться під його наглядом, та його власного професійного задоволення; забезпечення основних реальних критеріїв, за допомогою яких адміністрації в'язниць та особи, відповідальні за інспектування умов утримання та управління в'язнями, могли б об'єктивно оцінювати стан справ та ступінь просування до більш високих стандартів.

З вступом у 1995р. до Рад Європи, Україна взяла на себе певні зобов'язання, у тому числі вивести кримінально-виконавчу систему з підпорядкування силовій структури – МВС України та продовжити реформування кримінально-виконавчого законодавства, виходячи з вимог міжнародних, зокрема, європейських стандартів. Цей процес набув вищого юридичного статусу у зв'язку з прийняттям у червні 1996р. Конституції України, яка у ст. 9 заявила, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. До речі, такі правові норми закріплені в основоположних документах більшості європейських країн.

Відповідають європейським стандартам і конституційні гарантії прав та свобод людини та громадянина (ст. 8), в т.ч. і тих осіб, до яких обраний запобіжний захід у виді тримання під вартою в установах виконання покарань (УВП) та слідчих ізоляторах (СІЗО). Для останньої категорії, за прикладом

європейців, визначені спеціальні юридичні гарантії прав і свобод, представлені нормативно- та організаційно-правовими механізмами КК України, законів України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, наказів Державного департаменту України з питань виконання покарань.

Так, основні суб'єктивні права, які мають всі засуджені, незалежно від виду покарання, визначені у ст. 8 КВК України. Як відзначають аналітики (вітчизняні і зарубіжні), з юридичної точки зору, вони у більшості своїй співвідносні з положеннями щодо правового статусу засудженого міжнародних актів, зокрема, в частині забезпечення ставлення до засудженого з повагою до його людської гідності; додержання особистих прав та основоположних свобод такої особи; забезпечення умов тримання засуджених нормам, прийнятим у суспільстві [3,5].

Однак, під час реалізації будь-якого з викладених вище положень виникає ціла низка протиріч та невідповідностей міжнародним стандартам. Особливо це проявляється у відносинах, пов'язаних з можливістю для ув'язнених бачитися з сім'ями та представниками позав'язничних організацій, вести листування, отримувати тимчасові звільнення з місць тримання, а також інформацію про події в суспільстві, державі та за її межами та інших.

Таким чином, наявність цих та інших недоліків говорить про те, що кримінально-виконавча система України потребує значної реконструкції в напрямку забезпечення її єдності та узгодженості на законодавчому і виконавчому рівнях.

Література:

1. Програма інтеграції України до Європейського Союзу: указ Президента України від 14 вересня 2000р. №248/2000//Урядовий кур'єр. -2000. -№82-83. -17 вересня.
2. Збірник нормативних актів з кримінально-виконавчого права України/В.М.Трубников, Ю.В.Шинкарьов. –Х.: Харків юридичний, 2008. -684с.
3. Аналіз відповідності КВК України європейським стандартам та рекомендаціям Європейського комітету із запобігання катуванням та жорстокому поводженню. –Режим доступу: www.khpg.org/index.php?id=1184074406.